

OBSAZENÍ ZASLÍBENÉ ZEMĚ

Posledně jsme si vyprávěli o smlouvě s Bohem, která z Izraelců vytvořila jednotný národ. Zmínila jsem se o tom, že nevíme úplně přesně, kdy ke smlouvě došlo, ani kde přesně byla uzavřena. Šlo totiž o tak významnou událost v historii, že zpráva o ní byla několikrát přepracována a každé takové přepracování je určeno představou, jakou měl autor o Bohu, jeho zkušeností s Bohem i tím, co chtěl svou zprávou lidem sdělit. Dneska už sotva odhalíme, původní zprávu o smlouvě.

Podle 4.knihy Mojžíšovy a knihy Jozue Izraelci táhli po východním břehu Jordánu, kde již některé kmeny získaly území. Byly ale vázány smlouvou, pomáhat ostatním kmenům až do úplného vítězství. Tam došlo k zázračnému přechodu řeky a postavení památníku zvaného Gilgál (= *kruh*) z kamenů vnesených z Jordánu. Před Jerichem se pak konalo obřezání všech neobřezaných mužů /tedy mladší generace, která se narodila až po východu z Egypta) a k slavnosti beránka. Celá výprava vypadá spíše jako slavnostní procesí, než vojenské tažení. Právě plnění Božích příkazů, ale zajistí lidu vítězství u Jericha a Aje. Obě města jsou dobyta a zničena. Obyvatele města Gibeona se nového dobyvatele bojí a tak použijí lsti, aby dosáhli smlouvy s ním. Izraelci pak úspěšně bojují na jihu i severu země a úplně zničí město Chasór. Nakonec je zde uveden přehled veškerého dobytého území, které je rozděleno jednotlivým kmenům.

A co na to historie? Můžeme tu naznačit několik variant, jak k obsazení země došlo:

1. **Jednorázová vojenská akce** (*knihy Jozue*) Pro tuto variantu nejsou žádné archeologické důkazy. Je to tedy zcela vymyšlené? Musíme si uvědomit, že kniha Jozue není kronikou. Je to pohled zpět z odstavu 2-3 století. Všechny události jsou nyní hodnoceny z pohledu víry v jediného Boha. Autor chce ukázat Boží pomoc vyvolenému národu a zdůraznit skutečnost, že zaslíbenou zemi Izraelcům **dal - dobyl Hospodin**. Najdeme zde různé druhy vyprávění:

- **pověstí o určitých místech** (*např. jak vznikla zřícenina zvaná Aj, což v překladu znamená trosky, sutiny, nebo hromada kamenů v údolí Achoru - jako mohyla ukamenovaného Akána, který si ponechal část kořisti dobytého města*)
- skutečně **historická vyprávění** (*úplné zničení Chasóru potvrdila archeologie pro tuto dobu, smlouva s Gibeonany je doložena z doby králování Saula a Davida, přistěhování Kálebova rodu do Chebronu*)
- **vyprávění uchovávané ve svatyních** (*Gilgál - 12 kamenů z Jordánu, Sichem - smlouva s Hospodinem*)
- **seznamy měst** a rozdělení kmenům (*jde o stav území a osad asi z rané doby královské, tedy o 200-300 let později*)

2. **Dlouhodobý proces obydlování a osidlování**, kdy se kočovníci usazovali nejprve v hornatých neúrodných oblastech a odtud později dobývali nížiny.

- Nalezly se archeologické doklady právě o **výměně výrobků** mezi usazenými zemědělci a pastevci.
- Město **Bejt-El** bylo pravděpodobně v pol.13 st.př.n.l. zničeno ohněm a znovu vybudováno mnohem primitivnější. Menší domy na parcelách po palácích apod.
- Ve městě **Bejt-šemeš** se našlo ve vrstvě, která pochází z období 1500-1200 př.n.l., mnoho ozdobných předmětů, luxusního zboží dovezeného z dalekých zemí, paláce i chrámy. Toto období bylo ukončeno Egyptskou armádou, která toto město, jako sídlo Hyksóů, vyplenila. V následující vrstvě z let 1200-1100 př.n.l. už byly nálezy mnohem chudší a primitivnější.
- Město **Chasór** bylo ale zničeno v době dobývání Izraelci, což dokazuje velká vrstva popela z této doby.

3. **Povstání utiskovaných chudých obyvatel**

- Pro tuto variantu hovoří především Amárnské dopisy mezi faraóny a vládci jednotlivých kenaanejských měst, které často hovoří o jakýchsi „**chapiru**“.
- Zároveň je zřejmé, že země nemohla zajistit potravu pro tak velké množství nového obyvatelstva.

Mezinárodní situace

Je důležité si uvědomit, co se dělo v okolních zemích. Po Hyksósech v polovině 2.tis.př.n.l., přišla kolem roku 1200 př.n.l. další pohroma. Z Evropy se do Asie valily indoevropské kmeny. Po moři

pluly v lodích, po souši jeli na vozech. Egypťané je nazvali „**mořské národy**“ a vyobrazili s členkami z per, jak je doprovází ženy a děti. Bylo to tedy skutečné stěhování kmenů, které si na jihu hledali nový domov. Tyto kmeny byly ale dobře organizovány a vybaveny železnými zbraněmi. Což v zemi bronzu byla značná novinka. Nejprve zničily Chetitskou říši (*spojuje Egypta*), která už byla oslabena hledem a epidemiemi, vypálila některá města na pobřeží Středozemního moře a postupovala dále na jih. Tady se spojila s Lýbijci, ale přesto byla kolem r.1197 odražena vojsky Ramesse III. (*v 8.roce jeho vlády*).

Dobytelé tedy táhli jinam. Část zvaná **Pelištim** (*snad nazývaná podle Kréty, kterou také zničili*) se usadila na pobřeží. Filišťany známe dobře z bible, protože Izraelité s nimi musela mnohokrát bojovat. Tito Filišťani nikdy nevytvořili jednotné království, ale svaz 5 měst (*Gaza, Ašdod, Aškalon, Ekron, Gad*). Svou výhodnou pozici u moře využili k obchodům, ale svou výjimečnou pozici měli zajištěnu především tím, že měli monopol na výrobu železa (*což dokazuje i bible*). Svým náboženstvím se nijak nelišili od původního kenaánského obyvatelstva, protože ihned přejali místní kenaánské bohy.

Egypťané se jen pomalu vzpamatovávali z vítězné obrany i jiné velké říše v této oblasti neexistovali. Kenaánská města původně podřízená Egyptu, své osamostatnění nevyužila k vytvoření většího státu, ale pouze k potýčkám mezi sebou navzájem. Z východu začínalo stěhování Aramejců, kteří později vybudují v Mezopotámii mohutnou asyrskou říši. Zatím však vytváří pouze menší státy: Moáb, Amon a Edom. Jejich síla byla asi stejná jako Izraelců, což se ukázalo v mnoha následujících bojích.

Takže to byl **prostor svobody**, který trval asi tak 200-300 let a díky kterému získali Izraelité svou národní identitu. Podobná situace se v tomto prostoru už nikdy neopakovala.

Pokojné obsazení nebo revolta?

Dneska se předpokládá, že toto obsazování probíhalo různě v různých oblastech. Soudí se, že některé kmeny již byly usazené v severních horách - tzv. **skupina Jákobova**. Její sídlo bylo kolem Šekemu a původně pocházela z Cháránu na severu Mezopotámie. Jako pastevci pravděpodobně sídlili v hornatých oblastech, méně vhodných pro zemědělství. S místním usedlým obyvatelstvem si vyměňovali své zboží, ale jestli jejich vztahy byly jenom dobré, už dnes nelze zjistit. Možná docházelo i ke konfliktům, pravděpodobněji ve chvíli, kdy se některá skupina chtěla usadit natrvalo a začít obdělávat půdu.

Potom přišla od východu další **skupina - Izraelova**, která odešla z Egypta. Tyto kmeny ctily svého boha JHVH a snažily se v zemi trvale usadit. Nejspíše došlo k dohodě mezi oběma těmito skupinami, což odráží popis smlouvy v Šekemu. Vytvořili spolu tzv. Souručenství, tedy velice volné společenství kmenů, které spojovala víra v JHVH a základní ústava - jednoduché Desatero. Bylo to otevřené společenství a nebylo těžké se k němu připojit. Což nejspíše okolní kmeny činily.

V **Zajordání** byly další kmeny, které patřily také k souručenství. Podle toho, že se nezúčastnily společných vojenských tažení, můžeme ale usuzovat, že jejich připojení bylo skutečně velmi volné.

Ještě jsme se ale nezmínily o všech kmenech, které později vytvořily jediné království. Byly tu ještě jižní **judské kmeny**, které se zpočátku nezúčastnily společných bojů a života souručenství. Od severních skupin je odděloval kenaanejský městský stát Jébus. Společná jim ale byla víra v JHVH. Je možné, že kdysi pobývali v oáze Kádeš spolu s Izraelci.

Doba Soudců - souručenství

Mezi Jakobovými klany, usazenými v Kenaánu, a klany Izraelovými, které přišly z Egypta, byla uzavřena smlouva. Za zajišťovala volné spojení jednotlivých kmenů, z nichž každý si vládl sám. **Vzájemné vztahy** mezi kmeny byly určeny **Desaterem** a kmeny spojovala pouze **víra v Boha JHVH**.

Kniha Soudců vypráví o vládě tzv. „soudců“, kteří pocházeli z různých kmenů a vedli Izrael jen po dobu, která byla nutná na odražení nepřátel. Slovo „soudce“ (*hebr. Šófet*) znamenalo v té době vládnutí vůbec (*teprve později bylo omezeno na souzení*). Takže soudcové byli vládcové, ale ne trvalí. Byli **voleni** lidem pro své **mimořádné schopnosti**, které jim pomohli porazit nepřitele. V okolních zemích už ale vznikaly státy, vedené králem. A také v izraelském národě vidíme snahy o ustanovení království. Gedeóna chtěl lid provolat za krále, on ale odmítl s připomínkou, že nad Izraelem má vládnout pouze Hospodin.

Pro tuto dobu už nemáme tolik výrazných **archeologických nálezů** jako pro dobu předchozí, která se vyznačovala velkým ničením. Životní úroveň pomalu, ale jistě, rostla. Domy byly stavěny

pečlivěji a důkladněji, byly budovány i veřejné budovy. Většina domů byla stejně velká (o čtyřech místnostech). Ještě nenajdeme výrazné sociální rozdíly, tolik patrné v pozdější době. Keramika je kvalitnější a více zdobená, objevují se více užitkových i ozdobných předmětů z bronzu. Jen železo se nenašlo, protože na jeho výrobu měli stále monopol Filišťané.

Když se Izraelci trvale usadili, ve své práci se přeorientovali z kočovného pastevectví na **zemědělství**. Tomu se učili od původních obyvatel Kenaánců. Všechny jejich polní práce, ale byly spojeny s obřady určenými nějakému místnímu božstvu: **Baalovi** (který se původně jmenoval *Hadad, ale kterému se prostě říkalo „Pán“*), **Dagonovi** (jehož jméno znamená hebrejsky obilí), **Ašeře, Ašartě** a jiným. Bez těchto obřadů si ani nedovedli představit, že by se urodilo obilí nebo hrozno, že by měla ovce jehňata a podobně. Izraelité (kteří samozřejmě postrádali hlubší přírodovědecké vzdělání) toto pojetí zřejmě převzali. Někteří pak úplně zapomněli na Boha svého lidu. Jiní zase přisuzovali Jahvemu všechny funkce, které měl Baal. Vždyť JHVH je schopen postarat se o všechny potřeby svého lidu. Takže o plodnost polí i zvířat se stará JHVH a všechny obřady směřujeme k němu. Docházelo k naprostému **promíchávání Ela** (původního hlavního boha Kenaánu, který už neměl žádnou významnou funkci), **Baala** (což znamená prostě manžel, pán nebo manžel) a **JHVH**. Teprve o několik století později chápání Boha zase upravili proroci.

Navíc Izraelité okoukávali od starousedlíků také způsoby, **jak Boha uctívat**.

- Naučili se používat **zápalné oběti** (kdy část zvířete: tuk, hlava, vnitřnosti, byly spáleny, zbytek sněden na znamení společné hostiny s božstvem),
- jaké **stavět chrámy**,
- jak **organizovat kněží** u chrámů,
- dokonce i způsob **prorokování** (tedy ptaní se na Boží vůli) vychází z kenaánských obyčejů. (Proroci byli profesionálové, kteří za úplatu zjišťovali boží vůli z jater či z vnitřností zvířat, nebo házeli losy).

Vidíme, že vliv kenaánského obyvatelstva byl skutečně mnohotvárný.

Politická situace

Egypt zůstal po vpádu mořských národů značně nejednotný a zatím se ho žádnému z vládců nepodařilo ovládnout celý. **Chetitská říše** byla zničena a v **oblasti Sýrie** stále nové a nové vlny kočovných Aramejců z východu bránily vytvoření většího státního celku. Jednalo se tedy spíše o městské státy (co město, to suverénní vládce). Jednotliví soudci bojovali proti různým nepřátelům:

- **Otniel** porazil Aramejce
- **Ehud** zabil moábského krále Eglóna
- Proti kenaánským městským státům bojoval **Barak** a o jeho boji zpívá prorokyně **Debora**. *Tato část je pravděpodobně nejstarší dochovanou hebrejskou poezií.*
- **Gedón** se vypořádal s Midjánci, kteří poprvé použili k nájezdům na usazené obyvatelstvo velbloudy. Jejich cílem bylo loupit a arabsky se taková akce nazývá „*razie*“ (toto slovo zdomácnělo i u nás).
- **Jiftach** ochránil před amnónskými nájezdy obyvatele na východ od Jordánu. (Tento příběh už má prvky pověsti. Ale ještě mnohem více legendárních prvků má příběh o Samsonovi).
- **Samson** bojoval proti Filišťánům a díky zradě své manželky Dalily byl zajat. Už jako otrok pak strhnul podpurné sloupy domu a tak zahynul spolu se svými vězňiteli.

Vyprávění o malých soudcích už je daleko stručnější. Zajímavé je, jak celou dobu hodnotil pisatel. Říká: „Každý dělal, co sám považoval za dobré.“ Ukazuje se, že ještě byla zachována velká svoboda jednotlivce vůči kmenovému uspořádání. Ale na rozdíl od názorů Gedeona a Samuela zde autor poukazuje i na negativní rys příliš volného uspořádání, že totiž **svoboda někdy přecházela až v anarchii**.